

انجمن باغبانان و متخصصان کشاورزی ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

امنیت غذایی و جنگ تحمیلی سوم: ارزیابی اختلالات جهانی و توصیه‌های سیاستی برای ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسنامه گزارش

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

امنیت غذایی و جنگ تحمیلی سوم: ارزیابی اختلالات جهانی و توصیه‌های سیاستی برای ایران

تهیه کننده: محمد امامی

ناظر: بهزاد فکاری

تاریخ انتشار: فروردین ۱۴۰۵

طبقه بندی موضوعی: گزارش راهبردی

واژه‌های کلیدی: مطالعات راهبردی، کشاورزی، امنیت غذایی، جنگ تحمیلی سوم

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

خلاصه مدیریتی

- گزارش راهبردی پیش رو که توسط «مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران» تهیه شده است، کالبدشکافی دقیقی از پیامدهای «جنگ تحمیلی سوم» بر معماری امنیت غذایی جهان و به تبع آن ایران ارائه می‌دهد. یافته‌های کلان این ارزیابی اثبات می‌کند که تبعات جنگ آمریکا و رژیم صهیونیستی بر علیه کشورمان، صرفاً یک تکانه مقطعی در حوزه حمل‌ونقل نیست؛ بلکه یک «اختلال ساختاری و سیستمی» است که از طریق درهم‌تنیدگی بازارهای انرژی، نهاده‌های شیمیایی (کود) و جریان تجارت، زنجیره‌های تأمین جهانی را با نااطمینانی بی‌سابقه‌ای مواجه ساخته است.
- مختصات بحران در سه سطح تحلیل
 - سطح بین‌المللی (شوک ترکیبی انرژی و نهاده): جهش هم‌زمان قیمت حامل‌های انرژی و محدودیت شدید در عرضه کودهای نیتروژنه و فسفات، هزینه‌های تمام‌شده تولید کشاورزی را در مقیاس جهانی تصاعدی افزایش داده است. فقدان سازوکارهای هماهنگ بین‌المللی برای ذخایر راهبردی کود، در کنار رقابت فزاینده سوخت‌های زیستی و مصارف خوراکی، بازارهای غذا را در آستانه یک چرخه تورمی جدید قرار داده است. در این میان، کشورهای واردات‌محور در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین در خط مقدم آسیب‌پذیری و افت ظرفیت تولید قرار دارند.
 - سطح منطقه‌ای (شکندگی ساختاری): کشورهای حاشیه خلیج فارس با وابستگی ۷۰ تا ۹۰ درصدی به واردات اقلام غذایی و تکیه انحصاری بر کریدورهای دریایی پرخطر، در وضعیتی کاملاً شکننده قرار گرفته‌اند. در این جغرافیا، ذخایر استراتژیک تنها نقش یک سپر پدافندی موقت را ایفا کرده و در برابر فرسایشی شدن تنش‌ها، تاب‌آوری لازم را ندارند.
 - سطح ملی (چالش‌های دوگانه ایران): اقتصاد تأمین مواد اولیه ایران با یک فشار مضاعف روبه‌رو است؛ از یک‌سو، تورم وارداتی ناشی از افزایش جهانی قیمت نهاده‌های دامی و غلات، هزینه‌های تولید داخل را به شدت متورم می‌سازد؛ از سوی دیگر، تمرکز لجستیکی بر بنادر جنوبی، زنجیره تأمین کشور را در معرض ریسک‌های عملیاتی سنگین، تأخیر در تخلیه کالا، اشباع ظرفیت‌های ذخیره‌سازی و جهش هزینه‌های ترانزیت قرار داده است.
- برآیند این تحلیل راهبردی نشان می‌دهد که مدیریت این بحران با ابزارهای متعارف تنظیم بازار و سیاست‌های متناسب با شرایط عادی، امکان‌پذیر نیست. مصون‌سازی امنیت غذایی کشور، مستلزم گذار فوری به الگوی حکمرانی مبتنی بر «اقتصاد و لجستیک جنگی» است.
- بر این اساس، چارچوب تاب‌آوری پیشنهاد شده در این گزارش بر سه رکن اساسی استوار گردیده است:
 - استقرار فرماندهی یکپارچه تولید داخل: با تمرکز بر تغییر الگوی کشت و بهینه‌سازی دستوری جیره دام.

- دیپلماسی غذایی و تنوع بخشی مبادی: با رویکرد انتقال ثقل ترانزیت به کریدورهای شمالی و شرقی و بهره‌گیری از تهاتر استراتژیک مواد اولیه بخش کشاورزی با توجه به آزادسازی تحریم فروش نفت ایران.
- لجستیک جنگی و توزیع مقاوم: با هدف شبکه‌سازی زیرساخت‌های توزیع هوشمند، ادغام ظرفیت‌های مدنی و ایمن‌سازی ناوگان حمل‌ونقل داخلی با فرض از دست رفتن بخشی از سیستم حمل و نقل کشور.
- هدف غایی این بسته سیاستی، افزایش پیش‌بینی‌پذیری، خنثی‌سازی ریسک‌های سیستماتیک و تضمین دسترسی خدشه‌ناپذیر به غذا در شرایط تخصم همه‌جانبه، برای آحاد ملت ایران است.

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۴.....	ابعاد و پیامدهای جنگ تحمیلی سوم بر نظام‌های جهانی انرژی، کود و امنیت غذایی
۴.....	اختلال در بازار جهانی انرژی
۴.....	صادرات نفت خام عبوری از تنگه هرمز بر اساس مقصد
۵.....	اختلال در بازار جهانی کود
۶.....	اختلال در امنیت جهانی غذا
۷.....	روند تغییرات شاخص قیمت مواد غذایی فائو
۸.....	نسبت وابستگی به واردات غلات در کشورهای حاشیه خلیج فارس (بر حسب درصد)
۹.....	جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱.....	توصیه های سیاستی
۱۳.....	فهرست منابع

مقدمه

امنیت غذایی در سال‌های اخیر به یکی از مؤلفه‌های بنیادین ثبات اقتصادی، تاب‌آوری اجتماعی و پایداری نظام‌های تولیدی در جهان تبدیل شده است. تجربه بحران‌های پی‌درپی در نظام غذایی جهانی نشان می‌دهد که اختلال در زنجیره‌های تأمین کالاهای اساسی، نوسانات بازارهای بین‌المللی غذا، محدودیت‌های فزاینده منابع آب و تشدید مخاطرات اقلیمی می‌تواند در فاصله‌ای کوتاه بر معیشت خانوارها، پایداری تولید، امنیت سرمایه‌گذاری و تعادل بازارها اثر بگذارد. در چنین شرایطی، امنیت غذایی به موضوعی راهبردی در سطح حکمرانی اقتصادی و ثبات اجتماعی تبدیل شده است.

در این چارچوب، بخش کشاورزی در بسیاری از کشورها با مجموعه‌ای از چالش‌های پیچیده و درهم‌تنیده مواجه است. از یک‌سو، ضرورت افزایش بهره‌وری و پایداری تولید در شرایط کم‌آبی، تخریب منابع طبیعی و تغییرات اقلیمی مطرح است؛ و از سوی دیگر، نیاز به بازنگری در سازوکارهای حکمرانی، سیاست‌های حمایتی، تنظیم بازار و مدیریت ریسک در حوزه غذا بیش از گذشته احساس می‌شود. هم‌زمان، تحولات ژئوپلیتیکی و افزایش تنش‌های منطقه‌ای نیز به یکی از عوامل تعیین‌کننده در پایداری سامانه‌های غذایی تبدیل شده‌اند و نشان داده‌اند که امنیت غذایی به‌طور فزاینده‌ای تحت تأثیر پویایی‌های نظام بین‌الملل قرار دارد.

در این میان، جنگ تحمیلی سوم و افزایش تنش‌ها در منطقه غرب آسیا چشم‌انداز تازه‌ای از نااطمینانی را در برابر اقتصاد جهانی گشوده است. این تحولات نه‌تنها موازنه‌های امنیتی و سیاسی منطقه را تحت تأثیر قرار داده، بلکه ساختارهای انرژی، بازار نهاده‌های کشاورزی و سامانه‌های غذایی جهان را نیز با ریسک‌های جدید مواجه کرده است. از آنجا که بازارهای جهانی غذا به‌شدت به جریان پایدار انرژی، حمل‌ونقل و نهاده‌های تولید وابسته‌اند، هرگونه بی‌ثباتی در این حوزه‌ها می‌تواند پیامدهایی فراتر از مرزهای منطقه داشته باشد. در چنین شرایطی، امنیت غذایی که بر چهار رکن پایداری عرضه، دسترسی فیزیکی و اقتصادی، مصرف و کیفیت غذا استوار است، از نخستین حوزه‌هایی است که تحت تأثیر این نااطمینانی‌ها قرار می‌گیرد.

بررسی تاریخی نیز نشان می‌دهد که جنگ همواره تأثیر عمیقی بر ساختارهای اقتصادی و معیشتی جوامع داشته است. از نخستین نبردهای قبیله‌ای تا جنگ‌های جهانی و منازعات پیچیده عصر حاضر، ماهیت بنیادین جنگ ثابت مانده، اما ابزارها و عرصه‌های آن به‌طور مستمر دگرگون شده‌اند (بقایی، رحب پور، & پرواس، ۱۳۹۵؛ ریاضی، اکبری، باجلانی، & اکبری، ۱۴۰۰). در دوران کلاسیک، قدرت نظامی عمدتاً بر توان رزمی مستقیم متکی بود؛ در عصر صنعتی، ظرفیت تولید و لجستیک به عامل تعیین‌کننده تبدیل شد؛ و در قرن بیستم، بازدارندگی هسته‌ای جایگاه محوری یافت (امامیان & نیلفروشان، ۱۴۰۳؛ ریاضی، اکبری، باجلانی، & اکبری، ۱۴۰۰). با ورود به عصر اطلاعات نیز میدان رقابت از عرصه‌های سنتی نظامی فراتر رفته و حوزه‌هایی مانند زیرساخت‌های اقتصادی، شبکه‌های اطلاعاتی و افکار عمومی را دربر گرفته است (خرمی، ۱۴۰۳؛ بختیاری & ساعدی، ۱۳۹۸).

یکی از مهم‌ترین ابعاد این تحولات، پیوند عمیق میان جنگ و امنیت غذایی است. درگیری‌های مسلحانه به‌طور مستقیم زیرساخت‌های کشاورزی، زمین‌های زراعی، بازارها و شبکه‌های توزیع را تخریب می‌کنند و دسترسی جوامع به غذا را محدود می‌سازند. این وضعیت می‌تواند چرخه‌ای از فقر غذایی، بی‌ثباتی اجتماعی و تشدید ناامنی را شکل دهد (Sova & Zembilci, 2023). به همین دلیل، شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۸ در اقدامی کم‌سابقه، استفاده از گرسنگی به‌عنوان ابزار جنگی را محکوم کرد و آن را تهدیدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی دانست (WFP, 2024).

تحولات سال‌های اخیر نیز نمونه‌های روشنی از این پیوند ارائه می‌دهد. برای مثال، جنگ اوکراین موجب اختلال گسترده در صادرات غلات و روغن‌های نباتی شد و موجی از افزایش قیمت مواد غذایی در سطح جهانی را رقم زد؛ وضعیتی که برخی تحلیل‌گران از آن با عنوان «رویداد بالقوه گرسنگی گسترده» یاد کرده‌اند. بر اساس داده‌های برنامه جهانی غذا، بیش از ۷۰ درصد از جمعیت دچار ناامنی حاد غذایی در کشورهایی زندگی می‌کنند که با جنگ، بی‌ثباتی مزمن یا بحران‌های چندلایه مواجه‌اند (WFP, 2024). با تداوم تنش‌های ژئوپلیتیکی و شکنندگی زنجیره‌های تأمین جهانی، انتظار می‌رود این نسبت در سال‌های آینده افزایش یابد.

در سطح عملیاتی، درگیری‌های مسلحانه و عملیات ترکیبی زنجیره‌های تأمین غذا را از مسیرهای گوناگون مختل می‌کنند و پیوند میان تولید، فرآوری، ذخیره‌سازی، توزیع و مصرف را تضعیف می‌سازند. مطالعات میدانی نشان می‌دهد که این اختلال‌ها از مسیرهای مختلفی منتقل می‌شوند (Ellis, 2024):

- بالاتکلیفی تولیدکنندگان
- اختلال بازارها و تجارت
- شکل‌گیری بازارهای غیررسمی و سیاه و قاچاق
- نظامی‌سازی دسترسی به غذا
- تخریب زیرساخت‌ها و شبکه‌های لجستیکی
- اختلال در عملیات امدادی و بشردوستانه

با این حال، پیامدهای جنگ تنها به تخریب مستقیم زیرساخت‌های تولید غذا محدود نمی‌شود بلکه بخش مهمی از اثرات آن از طریق اختلال در بازارهای جهانی انرژی، حمل‌ونقل و نهاده‌های کشاورزی منتقل می‌شود؛ حوزه‌هایی که نقش تعیین‌کننده‌ای در هزینه و پایداری تولید غذا دارند. از این منظر، بی‌ثباتی در گلوگاه‌های راهبردی تجارت جهانی می‌تواند به‌سرعت به شوک‌هایی در بازارهای غذایی منجر شود.

در میان این گلوگاه‌ها، تنگه هرگز جایگاهی ویژه در اقتصاد سیاسی انرژی و کشاورزی جهانی ندارد. این گذرگاه دریایی یکی از مهم‌ترین مسیرهای انتقال نفت، گاز طبیعی مایع و طیفی از نهاده‌های شیمیایی مورد استفاده در کشاورزی

است. اختلال‌های اخیر در این مسیر موجب افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل و بیمه شده و جریان صادرات نفت، گاز طبیعی مایع و انواع کودهای شیمیایی از جمله اوره، آمونیاک و فسفات را با چالش مواجه کرده است. از آنجا که انرژی و کود دو نهاده بنیادی در تولید جهانی غذا به شمار می‌روند، هرگونه اختلال در عرضه یا افزایش قیمت آنها می‌تواند از سطح مزارع تا بازارهای جهانی مواد غذایی اثرگذار باشد.

افزایش قیمت انرژی هزینه تولید، فرآوری و حمل‌ونقل محصولات کشاورزی را بالا می‌برد و کمبود یا گرانی کود نیز بهره‌وری زمین‌های زراعی را تهدید می‌کند. در چنین شرایطی حتی کشورهایی که وابستگی محدودی به واردات غذا دارند نیز از پیامدهای غیرمستقیم این نوسانات مصون نمی‌مانند؛ چه برسد به کشورهایی که بخش قابل توجهی از نیاز غذایی خود را از طریق تجارت بین‌المللی تأمین می‌کنند. در این اقتصادها، افزایش قیمت نهاده‌ها و هزینه‌های حمل‌ونقل با سرعت بیشتری به قیمت کالاهای اساسی منتقل می‌شود و حاشیه امنیت غذایی را کاهش می‌دهد.

هم‌زمان، کاهش جریان حواله‌های ارزی و احتمال افزایش تولید سوخت‌های زیستی نیز می‌تواند رقابت میان غذا و انرژی را تشدید کند و فشار بیشتری بر عرضه جهانی مواد غذایی وارد آورد. مجموعه این عوامل به افزایش نوسان و ناطمینانی در بازارهای غذایی منجر می‌شود و فضای تصمیم‌گیری را برای دولت‌ها و فعالان اقتصادی پیچیده‌تر می‌سازد.

از این منظر، چالش امنیت غذایی در دوره‌های تنش و ناطمینانی صرفاً ناشی از کاهش مستقیم عرضه غذا نیست، بلکه حاصل زنجیره‌ای از اختلال‌ها در حوزه‌های انرژی، حمل‌ونقل، نهاده‌های تولید، تأمین مالی و تجارت بین‌المللی است. مواجهه مؤثر با این وضعیت مستلزم اتخاذ رویکردی سیستمی در سیاست‌گذاری و تقویت تاب‌آوری سامانه‌های غذایی از طریق ترکیبی از اقدامات در حوزه تولید داخلی، واردات مطمئن، مدیریت ذخایر راهبردی و توسعه زیرساخت‌های پایدار لجستیکی است.

گزارش حاضر با چنین رویکردی تدوین شده است و هدف آن ارائه تحلیلی یکپارچه از ریسک‌های مؤثر بر امنیت غذایی کشور و پیشنهاد مجموعه‌ای از اقدامات سیاستی برای تقویت پایداری این حوزه است. در این چارچوب، گزارش چهار کارکرد اصلی را دنبال می‌کند:

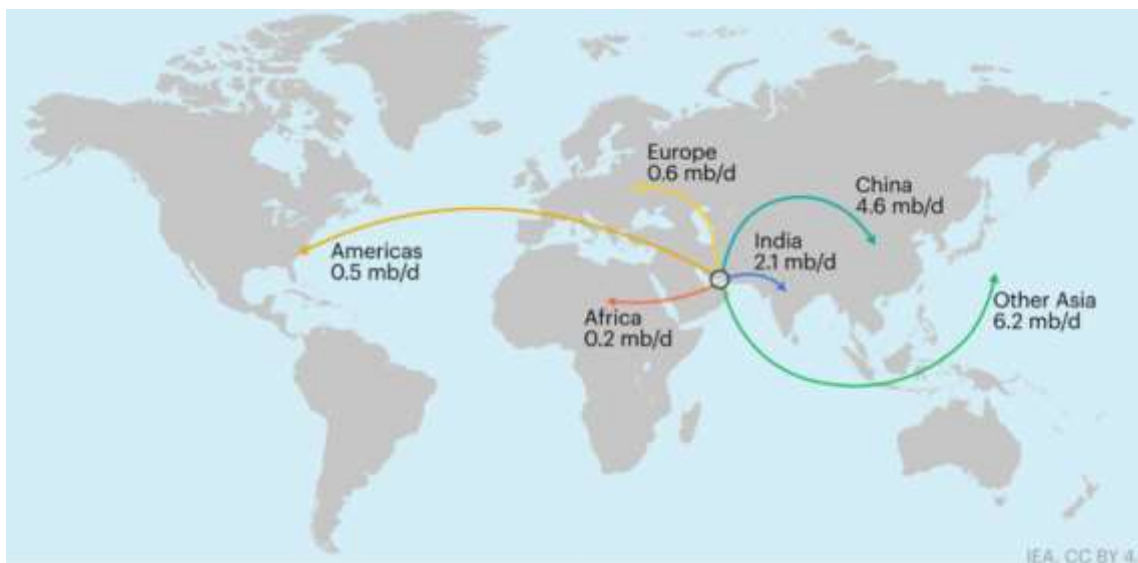
- ارائه تصویری یکپارچه از ریسک‌های مؤثر بر امنیت غذایی و پایداری زنجیره تأمین
- تبیین پیوندهای میان ریسک‌های اقلیمی، انرژی، نهاده‌های کشاورزی و حمل‌ونقل
- پیشنهاد اقدامات عملیاتی قابل اجرا در کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت
- کمک به شکل‌گیری گفت‌وگویی ساختاریافته میان بخش خصوصی، نهادهای دولتی و تصمیم‌ساز.

ابعاد و پیامدهای جنگ تحمیلی سوم بر نظام‌های جهانی انرژی، کود و امنیت غذایی

جنگ تحمیلی آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه کشور که در اسفند ۱۴۰۴ در خلیج فارس آغاز شد، یکی از بزرگ‌ترین شوک‌های ژئواقتصادی سال‌های اخیر را به نظام‌های جهانی انرژی، نهاده‌های کشاورزی و بازارهای مواد غذایی وارد کرده است. محور این شوک، اختلال گسترده در تنگه هرمز است؛ گذرگاهی که در شرایط عادی رگ حیاتی انتقال انرژی و کود در تجارت جهانی محسوب می‌شود.

اختلال در بازار جهانی انرژی

منطقه خلیج فارس در مرکز بازارهای جهانی انرژی قرار دارد، زیرا برخی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان و صادرکنندگان نفت خام، گاز طبیعی مایع و فرآورده‌های نفتی جهان در این منطقه قرار دارند. تنگه هرمز، آبراهه‌ای باریک و راهبردی که خلیج فارس را به دریای عرب متصل می‌کند، تنها مسیر خروج این صادرات به آب‌های آزاد است و معمولاً حدود ۲۰ درصد از نفت جهان و سهمی مشابه از عرضه جهانی گاز طبیعی مایع^۱، هر روز از این گلوگاه عبور می‌کند. این تمرکز جریان‌ها به این معناست که حتی اختلال‌های کوتاه‌مدت می‌توانند میلیون‌ها بشکه در روز را از بازارهای جهانی حذف کنند، عرضه را به‌طور شدید محدود کرده و افزایش سریع قیمت‌ها را رقم بزنند؛ افزایش‌هایی که تأثیرات آن در سراسر اقتصادهای جهان پخش می‌شود. از آنجا که انرژی بخش جدایی‌ناپذیر حمل‌ونقل، فعالیت‌های صنعتی و گرمایش است، نوسان در عرضه نفت و گاز خلیج فارس مستقیماً بر ثبات اقتصادی جهانی و نرخ تورم اثر می‌گذارد (FAO- Chief Economist Office, 2026).

شکل (۱): صادرات نفت خام عبوری از تنگه هرمز بر اساس مقصد

Source: (IEA, 2026)

¹ LNG

چند روز پس از شروع درگیری، حجم تردد نفت کش‌ها از تنگه هرمز بیش از ۹۰ درصد سقوط کرد و صادرات وابسته به این مسیر تقریباً متوقف شد. پیامدهای این اختلال چندلایه بود:

- محدودیت شدید در ارسال محموله‌ها
- جهش هزینه‌های بیمه و حمل و نقل
- کاهش تولید توسط صادرکنندگان به دلیل نبود مسیر خروج
- افزایش ریسک سیستماتیک در انتظارات بازار جهانی

بازار جهانی انرژی از آغاز جنگ تحمیلی سوم تا کنون واکنش شدیدی به انسداد گلوگاه‌های ترانزیتی خاورمیانه و افزایش ریسک‌های ژئوپلیتیک نشان داده است. پیش از آغاز درگیری‌ها، نفت خام برنت^۱ در محدوده ۷۰ تا ۷۱ دلار بر هر بشکه معامله می‌شد. با گسترش دامنه جنگ به مسیرهای حیاتی انرژی نظیر تنگه هرمز که مجرای عبور حدود ۲۰ درصد از نفت مصرفی جهان است، قیمت نفت برنت در نیمه ماه مارس حتی به سقف ۱۱۸ دلار نیز برخورد کرد تقریباً در محدوده ۱۰۹ تا ۱۱۱ دلار در هر بشکه تثبیت شده است. این روند به معنای یک شوک تورمی و افزایش ۵۳ تا ۵۶ درصدی قیمت نفت خام طی پنج هفته گذشته است. در بخش گاز طبیعی و فرآورده‌های پالایشی نیز تبعات مشابهی قابل رصد است. قیمت گاز طبیعی در بازارهای اروپایی در این مقطع زمانی تقریباً دو برابر شده و نفت کوره^۲ نیز با ثبت جهشی چشمگیر، از مرز ۴,۳۶ دلار بر گالن عبور کرده است. تحلیل این شاخص‌ها نشان می‌دهد که بازار صرفاً با یک نوسان هیجانی مقطعی مواجه نیست؛ بلکه به دلیل محبوس شدن عرضه و تداوم سایه جنگ، یک «صرف ریسک»^۳ پایدار به ساختار قیمت حامل‌های انرژی تزریق شده است (Morningstar, 2026; Trading Economics, 2026; U.S. Energy Information Administration, 2026).

اختلال در بازار جهانی کود

فراتر از انرژی، خلیج فارس همچنین یک مرکز حیاتی برای تولید و تجارت جهانی کود است، به‌ویژه کودهای نیتروژنی که برای کشاورزی مدرن ضروری هستند. بخش بزرگی از تجارت جهانی کود^۴ از این منطقه صادر می‌شوند، زیرا کشورهایی مانند قطر، عربستان سعودی، جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی به دلیل دسترسی به گاز طبیعی فراوان و نسبتاً ارزان، از صادرکنندگان بزرگ این محصولات هستند. این پیوند میان بازار انرژی و کود به این معناست که اختلال در صادرات خلیج فارس نه تنها عرضه سوخت را محدود می‌کند، بلکه ورودی‌های کشاورزی را نیز مختل کرده و باعث افزایش

^۱ به عنوان شاخص اصلی قیمت‌گذاری انرژی

^۲ Heating Oil

^۳ Risk Premium

^۴ حدود یک سوم صادرات اوره، ۲۰ درصد صادرات آمونیاک و ۲۰ درصد فسفات از تنگه هرمز عبور می‌کند.

قیمت کود و تهدید بازده محصولات و امنیت غذایی در مناطق دور از این منطقه می‌شود (FAO- Chief Economist Office, 2026).

با آغاز جنگ تحمیلی سوم، کاهش تولید و محدودیت‌های حمل‌ونقل موجب شد ۳ تا ۴ میلیون تن از تجارت جهانی کود در هر ماه متوقف شود. برخلاف نفت، بازار جهانی کود فاقد ذخایر راهبردی هماهنگ است؛ به همین دلیل هر شوکی به این بخش، سریع‌تر و شدیدتر به قیمت‌ها منتقل می‌شود. از آنجا که تولید کودهای نیتروژنه به شدت وابسته به گاز طبیعی است، افزایش قیمت انرژی نیز فشار هزینه‌ای مضاعفی ایجاد کرد.

پیش از این تاریخ، قیمت جهانی اوره زیر ۵۰۰ دلار (به‌طور میانگین ۴۷۰ دلار) در هر تن بود؛ اما امروز با یک واکنش ساختاری بازار به حبس شدن عرضه، این رقم به محدوده ۶۵۰ تا ۶۸۷ دلار در هر تن رسیده است. این تغییرات نشان‌دهنده یک جهش تورمی ۳۸ تا ۴۶ درصدی تنها طی پنج هفته گذشته است؛ ضمن اینکه شاخص اوره و نترات آمونیم^۱ نیز در همین مدت از مرز ۴۰۰ دلار بر تن عبور کرده است (Paulson, 2026; World Bank, 2026).

اختلال در امنیت جهانی غذا

جنگ آمریکایی صهیونی علیه ایران، سه حوزه کلیدی و به‌هم‌وابسته را که بنیان امنیت غذایی بین‌المللی را تشکیل می‌دهند، با سطح بی‌سابقه‌ای از نااطمینانی مواجه کرده است:

- انرژی به‌عنوان موتور فعالیت اقتصادی و عامل اساسی در عملیات کشاورزی؛
- کودهای شیمیایی به‌عنوان محرک اصلی بهره‌وری زمین‌های زراعی؛ و
- مواد غذایی به‌عنوان نتیجه نهایی زنجیره تولید کشاورزی.

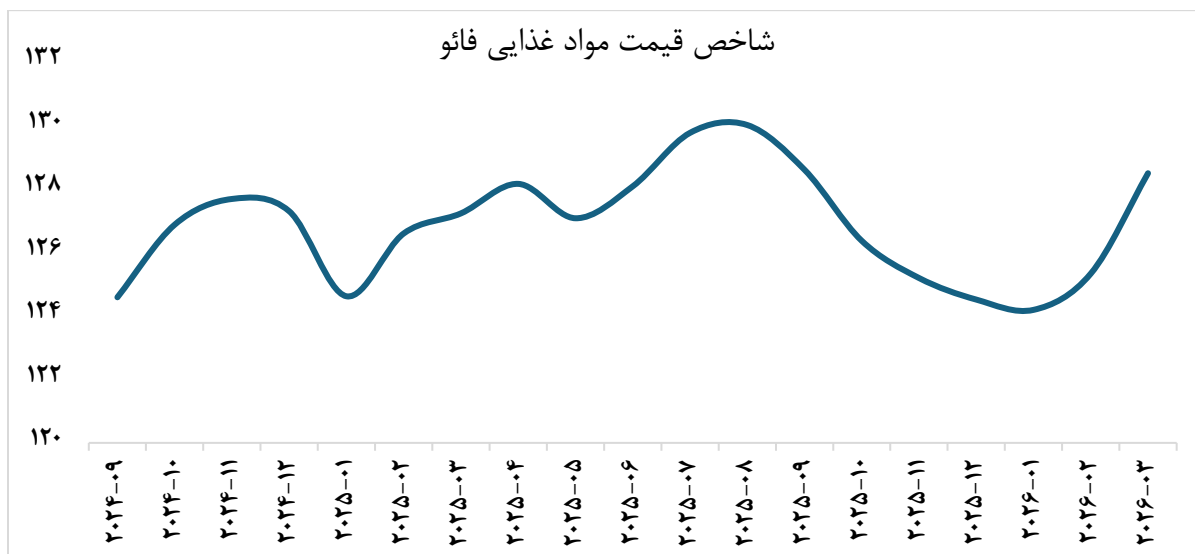
هرگونه بی‌ثباتی در این سه حوزه، که به‌طور معمول در سیکل‌های کوتاه‌مدت نیز بر یکدیگر اثر می‌گذارند، می‌تواند به سرعت به یک اختلال ساختاری در عرضه جهانی غذا تبدیل شود و نظام‌های تولیدی و تجاری را تحت فشار قرار دهد.

نوسان‌های اخیر در بازارهای انرژی و نهاده‌های کشاورزی اثرات عمیق‌تری بر مناطقی دارد که سهم بالایی از تأمین غذای خود را از واردات به‌دست می‌آورند. برخی کشورهای آفریقایی، مناطق وسیعی در جنوب و جنوب‌شرق آسیا، و بخش‌هایی از خاورمیانه، نمونه‌هایی از این مناطق آسیب‌پذیرند. در این کشورها، زنجیره‌های تأمین غذا به شدت به پایداری مسیرهای تجاری و قیمت نهاده‌ها وابسته‌اند و هر شوک خارجی می‌تواند هم هزینه واردات و هم هزینه تولید داخلی را افزایش دهد. هم‌زمان، کاهش حواله‌های ارزی و گسترش رقابت بین تولید سوخت‌های زیستی و غذای انسانی، ریسک ناپایداری قیمت‌ها را بیشتر کرده و فضای تصمیم‌گیری را پیچیده‌تر می‌سازد.

¹Urea-Ammonium Nitrate (UAN)

یکی از مهم‌ترین عوامل تشدید این نااطمینانی، اختلال‌های ایجادشده در حمل‌ونقل انرژی و نهاده‌های کلیدی از طریق تنگه هرمز است. این گذرگاه مهم ژئواقتصادی، نقشی اساسی در جریان صادرات نفت، گاز طبیعی مایع و کودهای شیمیایی دارد. محدودیت‌های اخیر در عبور و مرور دریایی، هزینه‌های بیمه و حمل‌ونقل را افزایش داده و دسترسی بسیاری از کشورها به نهاده‌های حیاتی را با مشکل روبه‌رو کرده است. افزایش قیمت انرژی، خود را به سرعت در بخش کشاورزی نشان می‌دهد؛ هزینه عملیات مزرعه، از شخم‌زنی و کاشت تا آبیاری و برداشت، بالا می‌رود؛ قیمت سوخت در حمل‌ونقل جاده‌ای و دریایی رشد می‌کند؛ و هزینه‌های انبارداری و فرآوری مواد غذایی افزایش می‌یابد. مجموعه این عوامل در حال شکل‌گیری به‌عنوان یک تکانه عرضه در بازارهای جهانی غذاست و احتمال محدود شدن عرضه غلات در ماه‌های آینده را افزایش می‌دهد.

نشانه‌های اولیه از بازارهای بین‌المللی کالاهای کشاورزی بیانگر آغاز یک روند صعودی جدید است. قیمت گندم، برنج و روغن‌های گیاهی در بسیاری از بازارها حرکت افزایشی پیدا کرده و هرچند شاخص قیمت غذای سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد^۱ هنوز از قله‌های ثبت‌شده در سال ۲۰۲۲ فاصله دارد^۲، اما روندهای اخیر نشان‌دهنده افزایش نااطمینانی و احتمال شکل‌گیری چرخه‌های ناپایدار قیمتی است. این چرخه‌ها در صورت استمرار، می‌توانند هزینه تأمین غذا را برای میلیون‌ها خانوار در کشورهای واردات‌محور افزایش دهند و فشار مضاعفی بر زنجیره عرضه جهانی وارد کنند.

نمودار (۱): روند تغییرات شاخص قیمت مواد غذایی فائو

Source: (FAO, 2026)

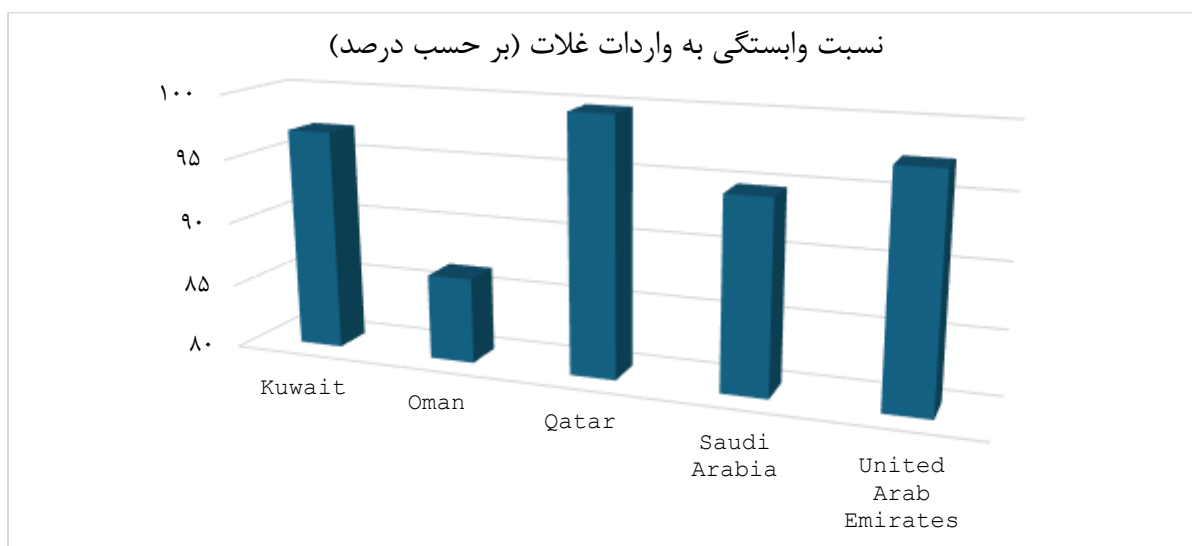
^۱ FAO Food Price Index

^۲ طبق جدیدترین داده‌های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، قیمت جهانی خوراکی‌ها در مارس ۲۰۲۶ مسیر صعودی در پیش گرفت. این افزایش که پس از چند ماه کاهش نسبی رخ داده، عمدتاً ناشی از جهش قیمت انرژی و بالا رفتن هزینه‌های حمل‌ونقل است؛ پیامدی مستقیم از تشدید درگیری‌ها در خاورمیانه. شاخص قیمت مواد غذایی فائو که هر ماه نوسانات قیمت عمده‌ترین کالاهای خوراکی قابل معامله در بازارهای جهانی را اندازه‌گیری می‌کند، در مارس به میانگین ۱۲۸٫۵ واحد رسید. این رقم نسبت به ماه قبل بیش از ۲٫۴ درصد رشد نشان می‌دهد.

در کنار افزایش مستقیم هزینه‌های تولید، پیوند انرژی و غذا از مسیر تولید سوخت‌های زیستی نیز در حال تقویت است. رشد قیمت نفت، تولید سوخت‌های زیستی را اقتصادی‌تر و سودآورتر کرده و به دنبال آن، تقاضا برای محصولاتمانند ذرت، روغن سویا و روغن نخل که هم مصارف غذایی و هم انرژی‌محور دارند افزایش یافته است. این تغییر تقاضا، رقابت بین استفاده خوراکی و صنعتی محصولات کشاورزی را تشدید می‌کند و سبب می‌شود نوسانات بازار انرژی با سرعت و شدت بیشتری به بازار غذا منتقل شود. در چنین شرایطی، حتی شوک‌های محدود در عرضه انرژی در یک منطقه، می‌تواند اثرات گسترده‌ای بر بازارهای غذایی جهانی داشته باشد و مسیر قیمت‌ها را در فاصله زمانی کوتاهی دچار تغییر سازد.

مناطق وابسته به واردات نهاده و انرژی بیش از سایر نقاط جهان از این روندها آسیب می‌پذیرند. در بخش بزرگی از آفریقا، کشاورزان خرد عمدتاً به کودهای وارداتی متکی هستند و افزایش‌های حتی متوسط در قیمت کود می‌تواند به کاهش مصرف و افت تولید در سال‌های بعدی منجر شود. این موضوع نه تنها امنیت غذایی ملی را تضعیف می‌کند، بلکه ظرفیت عرضه جهانی محصولات اساسی را نیز کاهش می‌دهد. کشورهایی که حاشیه سود کشاورزان در آنها اندک است و نظام‌های حمایتی ضعیفی دارند، بیشتر در معرض این ریسک قرار دارند.

کشورهای حوزه خلیج فارس نمونه‌ای از آسیب‌پذیری ساختاری در حوزه امنیت غذایی‌اند. گرچه این کشورها توان مالی بالایی دارند و می‌توانند از ابزارهای متنوعی برای مدیریت بحران استفاده کنند، اما به دلیل محدودیت‌های شدید اقلیمی و کمبود منابع آب شیرین، بخش عمده نیاز غذایی خود را از خارج تأمین می‌کنند. در اغلب این کشورها، ۷۰ تا ۹۰ درصد مصرف غذایی از طریق واردات صورت می‌گیرد؛ وارداتی که در عمل به مسیرهای دریایی، لجستیک بین‌المللی و گذرگاه‌های مهمی مانند تنگه هرمز وابسته است (FAO- Chief Economist Office, 2026).

نمودار (۲): نسبت وابستگی به واردات غلات در کشورهای حاشیه خلیج فارس (بر حسب درصد)

Source: (FAO, FAOstat, 2024)

دولت‌ها در این منطقه معمولاً ذخایر راهبردی قابل توجهی نگه‌داری می‌کنند که مصرف چند ماه را پوشش می‌دهد، اما تداوم اختلال در حمل‌ونقل و افزایش تدریجی هزینه واردات، می‌تواند با کاهش ذخایر، افزایش قیمت داخلی و محدود شدن دسترسی برخی اقشار به مواد غذایی همراه شود. این شرایط، حساسیت این کشورها را نسبت به تکانه‌های عرضه و تغییرات بازارهای جهانی افزایش می‌دهد و اهمیت مدیریت ریسک، تنوع‌بخشی مبادی وارداتی و تقویت تاب‌آوری لجستیکی را برجسته‌تر می‌سازد.

در مجموع، تحولات اخیر نشان می‌دهد که امنیت غذایی جهانی به شدت به پایداری در سه محور انرژی، نهاده‌های تولید و جریان تجارت غذا وابسته است. هرگونه اختلال در یکی از این سه محور می‌تواند از طریق سازوکارهای قیمتی، لجستیکی و تولیدی، در مدت کوتاهی به تهدیدی سیستمیک تبدیل شود. پیچیدگی این شبکه ارتباطات به این معناست که مدیریت امنیت غذایی نه تنها نیازمند سیاست‌های تولیدی مؤثر است، بلکه باید با سیاست‌های انرژی، تجارت، حمل‌ونقل و مدیریت منابع مالی نیز هماهنگ باشد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

برآیند گزارش حاضر بیانگر آن است که آغاز جنگ تحمیلی سوم و متعاقب آن، اعمال مدیریت راهبردی جمهوری اسلامی ایران بر تنگه هرمز به‌عنوان شاه‌رگ حیاتی تجارت جهانی انرژی و کالا پیامدهای چندوجهی و پیچیده‌ای بر معماری امنیت غذایی در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی برجای گذاشته است. شواهد نشان می‌دهد که این پدیده را نباید صرفاً به یک «شوک لجستیکی و حمل‌ونقلی» تقلیل داد؛ بلکه این تکانه از مجاری انرژی، هزینه‌های تولید و شبکه‌های تجارت فرامرزی، با سرعتی فزاینده به بازارهای کشاورزی و غذایی سرریز شده و دامنه اثرگذاری آن در ابعاد وسیعی در حال گسترش است. این ابعاد در سه سطح جهانی، منطقه‌ای و ملی قابل توجه‌اند:

- سطح جهانی: تشدید پیوند ارگانیک انرژی و غذا

○ در مقیاس کلان، جهش قیمت انرژی و نهاده‌های شیمیایی (نظیر کود) به‌عنوان نخستین حلقه از زنجیره انتقال شوک، هزینه‌های تمام‌شده تولید غذا را به شدت افزایش داده و تولیدکنندگان را در سراسر جهان تحت فشارهای مضاعف قرار داده است. سیر صعودی بهای کالاهای اساسی و تعمیق همبستگی میان بازارهای انرژی و غذا به‌ویژه با کاتالیزور سوخت‌های زیستی گویای آن است که تداوم اختلال در تنگه هرمز، پتانسیل آغاز یک ابرچرخه از نوسانات قیمتی فراگیر در بازارهای کشاورزی را داراست. در این میان، مناطق واردات‌محور در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین، به سبب وابستگی ساختاری به تأمین خارجی، بالاترین ضریب آسیب‌پذیری را تجربه می‌کنند؛ چرا که افت توان خرید و مصرف نهاده‌ها در این مناطق، مستقیماً به کاهش ظرفیت‌های تولید در فصول آتی خواهد انجامید.

- سطح منطقه‌ای: شکنندگی ساختاری کشورهای حاشیه خلیج فارس

○ در سپهر منطقه‌ای، کشورهای حاشیه خلیج فارس در کانون این آسیب‌پذیری قرار دارند. اتکای مفرط به واردات مواد غذایی، فقدان ظرفیت‌های درون‌زای تولید کشاورزی و انحصار نسبی مسیرهای تأمین از طریق کریدورهای دریایی خلیج فارس، این اقتصادها را در موقعیتی به شدت شکننده قرار داده است. در این مختصات، ذخایر استراتژیک ملی صرفاً کارکردی مسکن‌وار و کوتاه‌مدت دارند؛ لذا با فرسایشی شدن روند جنگ، تأمین پایدار امنیت غذایی در این کشورها با چالش‌های موجودیتی و هزینه‌های گزاف تأمین روبه‌رو خواهد شد.

- سطح ملی: چالش‌های دوگانه در اقتصاد تأمین

○ برای جمهوری اسلامی ایران، ترکش‌های این تقابل در دو لایه متمایز پدیدار می‌گردد: نخست، تورم وارداتی ناشی از افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در بازارهای جهانی، و دوم، چالش‌های عملیاتی در شبکه‌های تأمین و لجستیک داخلی. نیاز ساختاری به واردات غلات و نهاده‌های دامی، فشارهای تورمی قابل توجهی را بر هزینه‌های تولید داخل و تأمین کالا تحمیل می‌کند. از منظر عملیاتی، بنادر جنوبی که شریان‌های اصلی ورود کالاهای اساسی محسوب می‌شوند، تحت فشار مضاعف ناشی از تأخیر در تخلیه و بارگیری، جهش تعرفه‌های حمل‌ونقل و اشباع ظرفیت‌های ذخیره‌سازی قرار خواهند گرفت. محدودیت در کریدورهای جایگزین، اتکای کشور به عبور امن کالا از مسیر تنش را دوچندان ساخته است که در صورت تداوم اختلالات، هزینه‌های تأمین کالاهای استراتژیک و مدیریت جریان ذخایر را تصاعدی افزایش خواهد داد.

در تحلیل نهایی، تأثیرات این جنگ بر امنیت غذایی جهانی را باید از دریچه یک «اختلال سیستمی و همه‌جانبه» نگریست، نه یک بحران تک‌بعدی. این تکانه، از طریق درهم‌تنیدگی زنجیره‌های تأمین، امنیت غذایی طیف وسیعی از کشورها را دستخوش تغییر کرده است. اگرچه شدت این آسیب‌پذیری نامتقارن است، اما بر اساس یک الگوی کلان می‌توان استنتاج کرد که کشورهایی که در تله «ظرفیت محدود تولید داخل» و «وابستگی مطلق به واردات» گرفتارند، بالاترین سطح از ریسک‌های ساختاری را متحمل می‌شوند. نظام‌های کشاورزی با شاخص بالای انرژی‌بری و وابستگی به کود شیمیایی، با فشارهای هزینه‌ای بیشتری مواجه می‌گردند. اقتصادهایی که معماری لجستیک آن‌ها بر مسیرهای ترانزیتی و گلوگاه‌های محدود متمرکز است، در خط مقدم ریسک‌های عملیاتی قرار دارند. این پیامدها، ضرورت حیاتی اتخاذ یک رهیافت جامع به پویایی‌های امنیت غذایی را در عصر نااطمینانی‌های ژئواکونومیک برجسته می‌سازد و ثابت می‌کند که اختلال در شاهراه‌های استراتژیک دریایی، در کوتاه‌ترین زمان ممکن، دومینویی از بحران‌های جهانی را به حرکت درمی‌آورد.

برآیند این پیامدهای سیستمی و درهم‌تنیده گویای آن است که مواجهه با بحران فعلی، نیازمند یک تغییر پارادایم بنیادین در نظام تصمیم‌گیری و حکمرانی اقتصادی است. رویکردها و ابزارهای متعارف «مدیریت ریسک در شرایط عادی» که صرفاً برای مهار نوسانات مقطعی بازار و در بستر صلح طراحی شده‌اند، به‌هیچ‌وجه پاسخگوی ابعاد، شدت و سرعت این اختلالات ساختاری نخواهند بود. در مقطع کنونی، تاب‌آوری ملی در گرو گذار فوری به منطق «لجستیک و اقتصاد جنگی»

است؛ الگویی که در آن تخصیص متمرکز منابع پایه، اولویت‌بندی مطلق و بی‌اغماض امنیت غذایی، و آرایش تدافعی در زنجیره‌های تأمین، جایگزین سیاست‌های تساهلی بازار می‌شود. بر همین اساس، بسته توصیه‌های سیاستی پیش رو، نه با نگاهی محافظه‌کارانه به پویایی‌های معمول تجاری، بلکه دقیقاً با مختصات و الزامات یک حکمرانی پیش‌دستانه در شرایط جنگ تحمیلی طراحی شده است تا نقشه راهی عملیاتی برای مصون‌سازی شریان‌های حیاتی کشور ارائه دهد.

توصیه‌های سیاستی

- تاب‌آوری امنیت غذایی در شرایط جنگ تحمیلی

- ابلاغ و اجرای الگوی کشت با فرض تداوم شرایط جنگی
 - تشویق کشت محصولات آب‌بر غیرضروری در سراسر کشور و الزام به تخصیص اراضی به کالاهای اساسی (گندم، دانه‌های روغنی و جو) همراه با مشوق‌های مالی (وزارت جهاد کشاورزی، با پشتیبانی شورای عالی امنیت ملی و همکاری وزارت نیرو).
 - تغییر جیره دام و طیور در کوتاه مدت
 - جایگزینی بخشی از نهاده‌های وارداتی (ذرت و کنجاله سویا) با پسماندهای کشاورزی فرآوری‌شده، منابع پروتئینی جایگزین و نهاده‌های در دسترس داخلی جهت کاهش وابستگی به واردات (وزارت جهاد کشاورزی با همکاری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری)
 - تأمین مالی بدون وقفه زنجیره تولید
 - تخصیص خطوط اعتباری ویژه و بدون بروکراسی برای تأمین نقدینگی کشاورزان و یارانه هدفمند نهاده‌ها (به‌ویژه کود که دچار شوک قیمتی شده است) پیش از آغاز فصل کشت. (بانک مرکزی با همکاری وزارت جهاد کشاورزی)

- دیپلماسی غذایی و ایمن‌سازی زنجیره تأمین خارجی

- انتقال ثقل واردات به کریدورهای شمالی و شرقی
 - شیف‌ت فوری بخشی از ترافیک واردات کالاهای اساسی از بنادر جنوبی به بنادر حاشیه دریای کاسپین و مرزهای زمینی شرقی جهت دور زدن کانون درگیری در خلیج فارس (وزارت راه و شهرسازی با همکاری وزارت امور خارجه و وزارت جهاد کشاورزی)
 - تهاتر استراتژیک «انرژی در برابر غذا»
 - ایجاد پیمان‌های دوجانبه سریع با کشورهای دوست و تولیدکننده غلات، جهت تأمین کالاهای اساسی در ازای تحویل فرآورده‌های انرژی، بدون نیاز به مبادلات ارزی آسیب‌پذیر (وزارت امور خارجه با همکاری وزارت نفت، بانک مرکزی و وزارت جهاد کشاورزی).

- تشکیل ائتلاف منطقه‌ای مدیریت ذخایر
 - طراحی یک مکانیسم مشترک با همسایگان برای به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات ذخایر راهبردی و ایجاد یک سپر دفاعی مشترک در برابر شوک‌های قیمتی بازار جهانی غذا (وزارت امور خارجه با همکاری وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت)
- لجستیک جنگی و توزیع هوشمند تأمین سوخت و امنیت ناوگان حمل‌ونقل کالا
 - ایجاد «کریدورهای سبز» حمل‌ونقل داخلی
 - تخصیص سهمیه سوخت تضمین‌شده، یارانه‌ای و خارج از نوبت برای ناوگان حمل‌کالاهای اساسی، همراه با تأمین امنیت مسیرها در صورت بروز بحران‌های اجتماعی (وزارت راه و شهرسازی با همکاری وزارت نفت، فراجا و استانداری‌های سراسر کشور)
 - تضمین دسترسی دهک‌های آسیب‌پذیر
 - فعال‌سازی فوری زیرساخت‌های کالابرج الکترونیک برای توزیع هدفمند کالاهای اساسی میان دهک‌های پایین درآمدی، جهت جلوگیری از بحران‌های معیشتی و حفظ تاب‌آوری اجتماعی. (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی)
- یکپارچه‌سازی ظرفیت‌های مدنی و بخش خصوصی
 - ادغام شبکه‌های انبارداری و سردخانه‌ای بخش خصوصی
 - در اختیار گرفتن مدیریت یکپارچه (با تضمین جبران مالی) ظرفیت انبارهای بزرگ و زنجیره‌های سرد بخش خصوصی برای تمرکززدایی از ذخایر دولتی و کاهش آسیب‌پذیری در برابر حملات احتمالی (اتاق بازرگانی، صنایع معادن و کشاورزی ایران با همکاری سازمان پدافند غیرعامل، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت)
 - پوشش بیمه‌ای حاکمیتی برای زنجیره تأمین
 - ارائه تضامین و بیمه‌های اتکایی دولتی برای پوشش صددرصدی ریسک‌های عملیاتی و جنگی ناوگان حمل‌ونقل جاده‌ای و دریایی که در تأمین کالاهای حساس مشارکت دارند. (بیمه مرکزی ایران با همکاری وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت)

- Ellis, A. (2024). *Harvest of Power: Food as the New Frontier in Hybrid Warfare*. smallwarsjournal.
- FAO. (2024, 01 01). Retrieved from FAOstat: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/FS>
- FAO. (2026, 04 03). *FAO food price index*. Retrieved from www.fao.org: <https://www.fao.org>
- FAO- Chief Economist Office. (2026). *GLOBAL AGRIFOOD IMPLICATIONS OF THE 2026 CONFLICT IN THE MIDDLE EAST*. FAO.
- IEA. (۲۰۲۴). *strait of hormuz*: <https://www.iea.org/about/oil-security-and-emergency-response/strait-of-hormuz>
- Morningstar. (2026). *Could oil and gas prices keep rising?* Morningstar Research.
- Paulson, N. (2026). *The Iran conflict: Potential impacts on 2026 corn and soybean returns*. Department of Agricultural and Consumer Economics, University of Illinois.
- Sova, C., & Zembilci, E. (2023). *Dangerously hungry: The link between food insecurity and conflict*. Center for Strategic and International Studies.
- Trading Economics. (2026). *Crude oil - Price - Chart - Historical data*. Trading Economics database.
- U.S. Energy Information Administration. (2026). *Short-term energy outlook: Global oil markets*. Washington, DC: U.S: Department of Energy.
- WFP. (2024). *conflict and hunger*. Retrieved from <https://www.wfp.org>: <https://www.wfp.org/conflict-and-hunger>
- World Bank. (2026). *Key messages global markets outlook: Food and nutrition security update*. Washington, DC : World Bank.
- امامیان, س., & نیلفروشان, ع. (۱۴۰۳). اولویت بندی مولفه ها و شاخص های جنگ ترکیبی با روش تحلیل سلسله مراتبی. فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک, دوره ۲۲, شماره ۹۵ - شماره پیاپی ۹۵, ۱۲۱-۱۴۰.
- بختیاری, ا., & ساعدی, ب. (۱۳۹۸). روند تکاملی جنگ و جنگ ترکیبی (از منظر فرماندهی و کنترل). فصلنامه علمی علوم و فنون نظامی, دوره ۱۵, شماره ۴۹ - شماره پیاپی ۴۹, ۱۰۱-۱۲۷.
- بقایی, ک., رحب پور, م., & پرواس, س. (۱۳۹۵). چپستی جنگ ترکیبی, اشتباهی تکراری در مباحث نظامی. فصلنامه علمی علوم و فنون نظامی, دوره ۱۲, شماره ۳۷, ۹۱-۱۱۰.
- خرمی, ی. (۱۴۰۳). چارچوب مدل سازی چندلایه بازی جنگ ترکیبی. *پدافند غیر عامل*, دوره ۱۵, شماره ۳ - شماره پیاپی ۵۹, ۱۰۷-۹۷.
- ریاضی, و., اکبری, ع., باجلانی, ع., & اکبری, ح. (۱۴۰۰). معرفی مؤلفه ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران. فصلنامه علمی راهبرد دفاعی, دوره ۱۹, شماره ۱ - شماره پیاپی ۷۳, ۳۷-۶۷.

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵
کدپستی: ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹ شماره تماس: ۰۲۱-۸۵۷۳۲۸۵۱